

Шевчук Віктор Михайлович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: Shevchuk_viktor@ukr.net
ORCID 0000-0001-8058-3071

doi: 10.21564/2414–990x.150.204533
УДК 343.98

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ: ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ

Статтю присвячено дослідженню актуальних проблем криміналістичної тактики. Проаналізовано сучасні тенденції розвитку криміналістичної тактики, визначено основні інноваційні напрямки досліджень і проблеми використання тактичних засобів у правозастосовній діяльності, які забезпечують її ефективність та результативність. Простежено взаємозв'язок криміналістичної тактики із практикою, сучасними досягненнями науки і техніки, тенденціями розвитку криміналістики та інших наук, вказано на інтенративний характер криміналістичних знань. Розглянуто сучасне розуміння поняття криміналістичної тактики, запропоновано його визначення із врахуванням традиційних та інноваційних підходів у криміналістичній науці.

Ключові слова: криміналістична тактика; інновації у криміналістичній тактиці; межі застосування криміналістичної тактики; нові галузі криміналістичної тактики; засоби криміналістичної тактики.

Шевчук В. М., доктор юридических наук, профессор, профессор кафедры криминалистики, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
e-mail: Shevchuk_viktor@ukr.net ; ORCID 0000-0001-8058-3071

Современные проблемы криминалистической тактики: традиционные и инновационные направления развития

Статья посвящена исследованию актуальных проблем криминалистической тактики. Анализируются современные тенденции развития криминалистической тактики, определены основные инновационные направления исследований и проблемы использования тактических средств в правоприменительной деятельности, обеспечивающих ее эффективность и результативность. Прослеживается взаимосвязь криминалистической тактики с практикой, современными достижениями науки и техники, тенденциями развития криминалистики и других наук, отмечается интенративный характер криминалистических знаний. Рассматривается современное понимание понятия криминалистической тактики, предложено его определение с учетом традиционных и инновационных подходов в криминалистической науке.

Ключевые слова: криміналістическая тактика; инновации в криміналістической тактике; границы применения криміналістической тактики; новые отрасли криміналістической тактики; средства криміналістической тактики.

Постановка проблеми. У сучасних умовах загострення соціально-економічних та політичних проблем у суспільстві розвиток криміналістики та перспективи формування криміналістичних знань значною мірою залежать від тенденцій розвитку криміналістичної науки [15; 25; 28], трансформації злочинності та глобальних і інформаційних загроз у суспільстві. У цьому плані В. О. Коновалова слушно вказує на тенденції інтеграції та взаємопроникнення знань, які збагачують окремі науки, галузі знань, дозволяючи адаптувати нові досягнення для вирішення практичних завдань і тим самим сприяти подальшому розвитку тих чи інших галузей знань. Зазначені закономірності розвитку поширюються і на криміналістичні знання, що проявляється сьогодні у дослідженнях нових концепцій, теорій, виділенні окремих криміналістичних учень, нових розробках тактики і методики розслідування злочинів [15, с. 55].

Крім цього, сучасні реалії ХХІ ст. ознаменувалися тим, що світове співтовариство стикнулося з однією із найнебезпечніших загроз останнього часу – епідемією коронавірусу Covid-19, наслідки якої суттєво вплинули на світову економіку, свідомість та поведінку людей, що у свою чергу відбилося на тенденціях та характеристиках злочинності, діяльності органів правопорядку, національній безпеці держав у сфері охорони здоров'я. Окреслене поставило перед криміналістикою нові завдання та функції, які пов'язані із «соціальним замовленням» практики на пошук адекватних засобів, прийомів та методів протидії сучасним викликам злочинності.

У зв'язку із цим, на нашу думку, пріоритетними напрямками досліджень у криміналістиці є інноваційні напрямки розвитку криміналістичної тактики, які зумовлюють необхідність активізації і підвищення ролі практичного спрямування наукових досліджень цієї проблематики, розроблення та застосування ефективних засобів криміналістичної тактики у практичній діяльності, що має суттєво посилити її практико-прикладну функцію. При цьому особливої значимості нині набуває тенденція посилення практичної спрямованості криміналістичних розробок інноваційних продуктів, її прагматична орієнтації на вирішення важливих практичних завдань, оскільки криміналістика, у тому числі і криміналістична тактика, має стати потужним джерелом ефективних змін, спрямованих на підвищення якості і результативності практичної діяльності та вирішення її різноманітних завдань.

Водночас вивчення та аналіз криміналістичних джерел, судово-слідчої практики дає можливість виявити низку суттєвих проблем при використанні засобів і методів криміналістичної тактики практичними працівниками, що є здебільшого наслідком недостатнього криміналістичного забезпечення такої діяльності, що нерідко пов'язане із низьким рівнем підготовки відповідних фахівців, а також з браком необхідних знань, умінь та практичних навичок.

У наукових розробках теж є прогалини у вивченні інноваційних напрямків досліджень криміналістичної тактики та проблем їх застосування на практиці.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Науковим підґрунтям цієї публікації є праці відомих учених-криміналістів: В. П. Бахіна (V. P. Bakhin), Р. С. Белкіна (R. S. Bielkin), Т. В. Варфоломеевої (T. V. Varfolomeieva), А. Ф. Волобуєва (A. F. Volobuiev), В. Г. Гончаренка (V. H. Honcharenko), М. В. Даньшина (M. V. Danshyn), В. А. Журавля (V. A. Zhuravel), А. В. Іщенко (A. V. Ishchenko), В. О. Коновалової (V. O. Konovalova), М. О. Селіванова (M. O. Selivanov), В. П. Лаврова (V. P. Lavrov), В. Г. Лукашевича (V. H. Lukashevych), Є. Д. Лук'янчикова (Ye. D. Luk'ianchikov), М. В. Салтевського (M. V. Saltevskiyi), Р. Л. Степанюка (R. L. Stepaniuk), В. В. Тіщенка (V. V. Tishchenko), Ю. А. Чаплинського (Yu. A. Chaplynskiyi), В. М. Шевчука (V. M. Shevchuk), В. Ю. Шепітька (V. Yu. Shepitko), Б. В. Щура (B. V. Shchur) та ін.

Останнім часом у криміналістичній літературі нерідко виникають дискусії щодо сучасного розуміння криміналістичної тактики та перспектив її подальшого розвитку. Сьогодні у криміналістиці є низка наукових робіт, де викладено різні думки про предмет і завдання криміналістичної тактики, її структуру і наукові джерела формування та розвитку, проблеми розширення або звуження меж її застосування, поділ на окремі її різновиди. Все частіше зустрічаються пропозиції виокремлення судової тактики, тактики професійного захисту, тактики державного обвинувача, тактики злочинної діяльності, а також тактики «повторного слідства» (В. П. Бахін), «протидії розслідування» (Б. В. Щур) й інші види тактик як перспективні інноваційні напрями досліджень. Крім цього, значна кількість означених питань нині залишаються дискусійними і нерозробленими, а науковці з цього приводу висловлюють часом діаметрально протилежні погляди.

Мета статті – визначити традиційні та інноваційні напрями розвитку криміналістичної тактики, окреслити перспективні напрямки подальших наукових досліджень цієї проблематики. Сучасний стан розвитку криміналістичної тактики обумовлює потребу в активізації практичної спрямованості досліджень у цій царині знань, оскільки сформованість теоретичних засад і перспективних інноваційних напрямів досліджень тактико-криміналістичних знань об'єктивно відображає сучасний рівень розвитку самої науки криміналістики. Проблема аналізу традиційних і інноваційних напрямів дослідження криміналістичної тактики, її теоретико-методологічних засад належить до найбільш важливих напрямів криміналістичної доктрини.

Виклад основного матеріалу. Виникнення, становлення та сучасні тенденції розвитку криміналістичної тактики тісно пов'язані з використанням сучасних досягнень науки та техніки, відчувають суттєвий вплив та інтеграційні процеси наукового взаємовпливу інших наук і галузей знань. Як зазначає В. А. Журавель, процес інтеграції та диференціації наростаючого наукового знання характерний для розвитку криміналістики. У сучасному науковому знанні він набуває виключно важливого значення, охоплюючи як

науку в цілому, так і окремі її галузі. Інтегративний процес пов'язаний із проникненням та асиміляцією даних однієї науки в іншу, виступає своєрідним катализатором, який сприяє зародженню і формуванню нових галузей знань. З'ясування сутності та значення зазначених процесів є вельми актуальним для визначення генетичної природи появи і функціонування у криміналістиці нових наукових напрямів [8, с. 191–192]. При цьому слід враховувати, слушно вказує В. Є. Коновалова, що інтеграція наук дає найбільш ефективні результати саме у вирішенні стикових проблем, нерідко таких далеких одна від одної, що думка про їх об'єднання спочатку видається безглуздом [13, с. 115]. Такі інтеграційні процеси наукового взаємовпливу інших наук у повній мірі відносяться і до криміналістичної тактики як відносно самостійного розділу криміналістики, поява та формування якого є генетичною передумовою та результатом інтеграції та диференціації знань у криміналістиці. Відомо, що науковими джерелами криміналістичної тактики виступають сучасні досягнення філософії, логіки, психології, науки управління, інформатики та обчислювальної техніки, теорії ігор, прийняття рішень та інших галузей знань, що свідчить про вплив інтеграційних процесів на розвиток тактико-криміналістичних знань та формування відносно самостійної галузі криміналістичної науки.

Генеза, витоки, розвиток та сучасний стан криміналістики свідчать про те, що криміналістична тактика за свою історію пройшла довгий і непростий шлях і зараз являє собою достатньо сформовану систему наукових знань, вона виступає інтелектуальним ядром криміналістики і є її логіко-психологічною основою [15, с. 3]. При цьому важливо зазначити, що криміналістична тактика та її засоби мають інноваційний характер та розвиваються за інноваційним сценарієм. Як зазначає В. Ю. Шепітько, засоби криміналістичної тактики не є застиглими, мають різні прояви, відрізняються динамічністю. Створення, розробка і пропонування до застосування нових тактичних прийомів, їх систем або тактичних операцій викликані модернізацією злочинності та її все більшим прилаштуванням до нових умов. Тому й ефективність застосування засобів криміналістичної тактики передбачає їх удосконалення, впровадження новітніх розробок, наукового обґрунтування [26, с. 174].

Традиційно криміналістичну тактику нерідко пов'язують із військовою тактикою. Такий підхід обґрунтовується етимологією походження терміна «тактика». Вважається, що цей термін вперше з'явився у військовій науці, де її визначають як теорію і практику підготовки, організації та ведення бою з'єднаннями, частинами (кораблями) і підрозділами різних видів збройних сил, родів військ (сил) і спеціальних військ на суші, у повітрі й на морі [6, с. 21]. Як бачимо, поняття «тактика» запозичена криміналістикою саме із військової сфери. Тому тактика військова розглядається як складова частина військового мистецтва, що поєднує теорію і практику підготовки і ведення бою. При цьому її основними ознаками є рішучість і раптовість дій, зосередження сил для головного удару по найслабшому місцю. Сьогодні це поняття досить широко використовується у різних сферах людської діяльності (політиці, спорті та ін.),

у тому числі у практиці розслідування злочинів та судовому розгляді кримінальних проваджень.

Окремі вчені-криміналісти акцентують увагу на тому, що тактика присутня лише там, де існує реальна необхідність подолання безпосереднього або запобігання опосередкованому протистоянню учасників розслідування [3, с. 111; 4, с. 237]. Процес досудового розслідування нерідко відбувається у ситуації конфлікту інтересів, протидії зацікавлених осіб. Отже, такі елементи тактики, як планування і організація розслідування, подолання протидії слідству, цілком виправдовують використання цього терміна у сфері кримінального судочинства. Розслідування злочинів як специфічний вид людської діяльності також здійснюється в умовах протиборства між злочинцями й органами, які ведуть боротьбу із злочинністю. Тому буде виправданим вибір оптимального способу боротьби з тим чи іншим видом злочинів, а також способів проведення тих чи інших процесуальних дій у ході досудового чи судового слідства [11, с. 215].

У вузькому розумінні криміналістичну тактику розглядають як похідне від військового визначення даного поняття. За таким підходом тактика є системою засобів, спрямованих на досягнення мети розслідування через боротьбу, зіткнення інтересів та подолання опору. Тобто вчені, які дотримуються такої позиції, акцентують увагу на тому, що тактика присутня лише там, де є конфлікт, у всіх інших випадках її немає. При цьому конфлікт може виражатися у відкритому протистоянні учасників розслідування (учасників проведення конкретної слідчої (розшукової) дії), коли, наприклад, під час допиту підозрюваний відмовляється давати показання чи намагається дискредитувати свідків або потерпілого. Крім цього, таке протистояння може бути і прихованим, коли злочинець намагається заплутати слідство, направити його у хибному напрямі. Так, він може створити неправдиве алібі, повідомляти неправдиві або частково неправдиві показання, які спотворюють правду; злочинець може залякувати свідків, потерпілих або шляхом обіцянки певної винагороди схиляє їх взагалі не давати показання або давати неправдиві показання тощо. Протистояння може бути також і опосередкованим, адже злочинці нерідко вдаються до маскуванню своєї злочинної діяльності шляхом знищення, фальсифікації слідів або інсценування події злочину.

У широкому розумінні криміналістична тактика включає в себе не лише комплекс таких тактичних прийомів, рекомендацій та інших засобів, які спрямовані на подолання прямої або опосередкованої протидії, але й таких, що пов'язані з визначенням лінії поведінки слідчого, корегуванням ходу слідчої (розшукової) дії, актуалізацією в пам'яті допитуваної особи забутої інформації, яка пов'язана зі злочинною подією або тим, що передувало їй, тощо. Тобто у широкому розумінні тактика включатиме в себе не лише суто тактичний аспект, але й інші, зокрема організаційний, технологічний, психологічний, процесуальний, етичний тощо. Такий підхід кореспондується із тлумаченням цього поняття у сучасному українському словнику, в якому акцентуються увага, що термін «тактика» запозичений із військової сфери означає складову частину військового мистецтва, що включає теорію й практику підготовки, організації

та ведення бою; навчальний предмет із теорії та практики ведення бою; *способи та прийоми досягнення мети; певну лінію поведінки*; вміння ефективно використовувати військові сили проти супротивника та ін. [5, с. 1229].

Вбачається, що існування таких двох діаметрально протилежних підходів до розуміння змісту поняття тактики у криміналістиці є одним із чинників, що стимулюють постійний розвиток наукового знання у межах даного розділу криміналістики. Вважаємо, що обидва визначені підходи мають право на існування, вони можуть органічно взаємодіяти й існувати в рамках криміналістичної науки. Застосування вузького чи широкого підходу пов'язане з рівнем розуміння поняття тактики як категорії криміналістичної науки.

Однак, на нашу думку, при визначенні поняття та сучасного розуміння криміналістичної тактики не зовсім правильно пов'язувати цю криміналістичну категорію лише із боротьбою та протидією виконанню завдань кримінального судочинства, оскільки такий підхід звужує межі застосування криміналістичної тактики у вирішенні важливих практичних завдань правозастосовної діяльності. Як зауважує В. Ю. Шепітько, така позиція відображає лише один бік криміналістичної тактики, пов'язаний із подоланням протидії зацікавлених осіб. Але ж тактика існує й там, де не потрібно переборювати протидії (наприклад, надати допомогу добросовісному допитуваному в пригадуванні забутого чи встановити психологічний контакт із жертвою посягання й ін.). Тому тактика – це не тільки протидіюча сила, а й надійний інструмент у руках судово-слідчих та оперативних працівників [27, с. 16].

У зв'язку з цим, зазначимо, що під час розслідування та судового розгляду злочинів необхідність переборювати протидію не завжди присутня у кожному випадку, нерідко протидії під час провадження окремих процесуальних дій просто немає, приміром, при дослідженні матеріального середовища місця події або під час огляду окремих об'єктів та ін. Тому правильно зауважує В. Ю. Шепітько, що термін «тактика» у криміналістиці *має деякі елементи умовності*, оскільки вона не рівноцінна воєнній тактиці та її не слід зводити тільки до тих способів, застосування яких призводить до усунення конфліктних взаємозв'язків та протидії [9, с. 215–216].

Дійсно, вбачається, що з одного боку структура та зміст даного розділу науки криміналістики дає можливість говорити про досить широке коло питань, що досліджується криміналістичною тактикою, які виходять за межі питання подолання злочинної протидії. Тому поняття «тактика» як криміналістична категорія має, на наш погляд, розумітися саме у широкому розумінні. Відповідним чином необхідно підходити й при визначенні системи окремих галузей та назв підрозділів криміналістичної тактики. Такий підхід дає змогу розширити межі застосування криміналістичної тактики та врахувати її поділ на слідчу тактику, судову тактику (прокурорську тактику, тактику професійного захисту), тактику розшукової діяльності, тактику злочинної діяльності, а не лише розглядати її як тактику проведення окремих слідчих (розшукових) дій, як це нерідко має місце у криміналістичній літературі.

Що ж стосується вузького підходу до визначення сутності криміналістичної тактики, то, на нашу думку, доцільно застосовувати його у разі коли йдеться безпосередньо про суто тактичний аспект слідчої (розшукової) дії. Адже, як визначають вчені, не всі положення, що розробляються в розділі криміналістичної тактики, носять тактичний характер [4, с. 237]. Безсумнівно, організаційні та аналітико-розумові аспекти слідчої діяльності відіграють важливу роль у забезпеченні її раціональності і результативності, в створенні необхідних умов для застосування тактичних засобів, але самі по собі вони тактичним характером не володіють [3, с. 113]. У такому випадку ми будемо говорити про інший рівень розуміння поняття тактики як категорії криміналістики, що отримує свою реалізацію у системі рекомендацій з найбільш раціонального способу організації, планування і проведення окремих слідчих (розшукових) дій шляхом застосування тактичних прийомів, їх систем та комплексів, спрямованих на вирішення окремих тактичних завдань із урахуванням наявних ситуацій. При такому традиційному підході поза увагою залишається судова тактика, тактика професійного захисту, прокурорська тактика, тактика злочинної діяльності тощо. Крім цього, не беруться до уваги організаційні, технологічні та інші аспекти й інноваційні напрями розробок, які також досить важливо враховувати при дослідженні сучасного розуміння криміналістичної тактики. Слід зауважити, що проблеми технологічного підходу у вивченні засобів криміналістичної тактики [7; 19; 24, с. 46–51] являють собою інноваційні напрями розвитку тактико-криміналістичних знань та визначають необхідність їх подальших наукових розробок.

У сучасній криміналістичній доктрині існують різні підходи до визначення поняття криміналістичної тактики. Р. С. Белкін під криміналістичною тактикою розумів систему наукових положень і розроблених на їх основі рекомендацій щодо організації і планування досудового і судового слідства, визначення лінії поведінки осіб, які здійснюють судове дослідження, і прийомів проведення окремих процесуальних дій, спрямованих на збирання і дослідження доказів, встановлення причин і умов, що сприяють вчиненню і приховуванню злочинів [1, с. 452]. У свою чергу В. О. Коновалова визначає криміналістичну тактику як систему наукових прийомів і методів, заснованих на вимогах кримінально-процесуального закону, що застосовуються при провадженні слідчих дій і оперативно-розшукових заходів з метою попередження і розслідування злочинів [16, с. 15] чи як систему планування й організації розслідування, найбільш ефективних прийомів провадження окремих слідчих дій, що застосовуються з метою розкриття і попередження злочину [14, с. 40]. М. В. Салтевський визначав криміналістичну тактику як систему наукових положень (принципів), рекомендацій щодо організації і планування досудового і судового слідства, які являють собою тактичні прийоми збирання, дослідження і використання доказів, що розробляються з метою організації, планування та здійснення попереднього розслідування і судового слідства [18, с. 5–6].

У сучасних умовах науковці фактично відмовилися від використання терміна «слідча тактика», тому у спеціальній науковій літературі достатньо

широко використовується термін «криміналістична тактика». Можна констатувати, що у всіх підручниках із криміналістики відбулася уніфікація криміналістичної термінології і використання терміна «криміналістична тактика». Водночас, як зазначає В. Ю. Шепітько, що у багатьох визначеннях поняття криміналістичної тактики залишився старий зміст — обмеження лише слідчою діяльністю або розслідуванням злочинів [29, с. 13]. У свою чергу О. Я. Баєв зауважував, що у наведених визначеннях не враховано деякі аспекти, які є важливими при розробленні та формуванні цієї криміналістичної категорії. У даний час в умовах науково-технічного прогресу організація і планування досудового розслідування та судового слідства повинні відповідати сучасному рівню науки. Наукові положення, на підставі яких розробляються рекомендації, не можуть не відчувати на собі вплив досягнень у галузі наукової організації праці, теорії управління та прийняття рішень, логіки, психології та інших наук і тому визначення тактики необхідно здійснювати із врахуванням наукового характеру зазначених структурних елементів тактики. Крім того, таке поняття має включати вказівку на принцип дотримання законності і вимог професійної етики, оскільки лише на їх основі можуть розроблятися тактичні засоби криміналістичної тактики [2, с. 37].

Останнім часом спостерігаються суттєві зміни в розумінні криміналістичної тактики. Сьогодні простежуються нові підходи у дослідженні предмета, завдань, функцій криміналістичної тактики із врахуванням змін у кримінальному процесуальному законодавстві, новітніх досягнень науки і техніки, тенденцій розвитку криміналістичної науки, що зумовило виникнення нових наукових напрямів, створення і формування окремих наукових теорій у цій царині знань. У зв'язку з цим криміналістичну тактику необхідно розглядати як відносно самостійну частину системи криміналістики і в ній доцільно розрізнити два аспекти: 1) тактика як зміст (теорія); 2) тактика як діяльність і як тактичний засіб, застосування якого спрямовано на регулювання взаємовідносин у кримінальному судочинстві. Вбачається, що саме такий підхід із врахуванням змістовного, функціонального та діяльнісного розуміння криміналістичної тактики є методологічно виправданим і потребує подальших наукових пошуків та розробок.

З огляду на викладене, вбачається, що криміналістичну тактику доцільно розглядати у двох аспектах: як розділ науки криміналістики, а також як спосіб практичної діяльності слідчого, прокурора та захисника, яка спрямована на вирішення відповідних криміналістичних завдань та виконання ними процесуальних функцій. Розгляд криміналістичної тактики у двох аспектах (як способу практичної діяльності та як розділу науки криміналістики) є цілком обґрунтованим і може бути покладено в основу розуміння сутності досліджуваного поняття [17, с. 18].

Як вбачається, криміналістична тактика розуміється двояко, як у науковому, так і у практичному аспекті. *По-перше*, криміналістична тактика розглядається передусім як розділ науки криміналістики, який складає систему наукових положень і розроблених на їх основі рекомендацій щодо організації і планування

розслідування і судового розгляду, визначення оптимальної лінії поведінки осіб, які здійснюють судові дослідження, і прийомів проведення окремих процесуальних (слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) і судових) дій, спрямованих на збирання і дослідження доказів, встановлення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень. Завдання криміналістичної тактики формуються залежно від рівня розвитку науки криміналістики та потреб практичної діяльності, тому простежується взаємозв'язок та взаємовплив криміналістичної тактики і правозастосовної практики.

По-друге, криміналістична тактика розуміється як *специфічна діяльність* уповноважених законом суб'єктів, що здійснюється на підставі застосування тактико-криміналістичних засобів, утілених у вигляді тактичних прийомів, тактичних комбінацій, тактичних операцій, рекомендацій, тактики слідчих (розшукових) дій та ін., які спрямовані на вирішення криміналістичних завдань та забезпечення оптимізації і результативності правозастосування. При цьому суб'єктами застосування засобів криміналістичної тактики у відповідних видах і формах її застосування виступають слідчий, прокурор, співробітники оперативних підрозділів, суддя, захисник та ін. Практичне застосування засобів криміналістичної тактики здійснюється спеціальними суб'єктами, що забезпечує вирішення тактичних та інших завдань розслідування та судового розгляду, підвищує ефективність та результативність такої діяльності.

Крім цього, криміналістична тактика має вивчати тактику діяльності усіх учасників кримінального провадження – судді, суду, слідчого, детектива, прокурора, працівників оперативних підрозділів, спеціаліста, експерта, обвинуваченого (підозрюваного), потерпілого, свідка та ін. У зв'язку з цим слід розрізняти такі підгалузі криміналістичної тактики: слідчу тактику, судову тактику, тактику розшукової діяльності, прокурорську тактику, тактику професійного захисту, тактику злочинної діяльності. У цьому плані новим напрямком криміналістичних досліджень має стати застосування засобів криміналістичної тактики у діяльності детективів НАБУ та інших структур. Із прийняттям Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» постає необхідність у розробці теоретико-практичних питань застосування проблем криміналістичної тактики у діяльності приватних детективів.

Розглядаючи криміналістичну тактику із урахуванням комплексного, системно-структурного та діяльнісного підходів, на наш погляд, у визначенні поняття цієї криміналістичної категорії необхідно врахувати ще деякі важливі аспекти. *З одного боку*, криміналістична тактика являє собою систему наукових положень і розроблених на їх основі практичних рекомендацій щодо організації і планування розслідування і судового розгляду, визначення оптимальної лінії поведінки суб'єктів кримінального провадження (слідчого, детектива, прокурора, адвоката, суду (судді) та ін.) і прийомів провадження ними окремих слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) і судових) дій, спрямованих на збирання, фіксацію та вилучення доказової інформації, встановлення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень. *З іншого*

боку, криміналістичну тактику слід розглядати як систему наукових положень і розроблених на їх основі практичних рекомендацій щодо тактичного впливу на осіб, поведінка яких пов'язана із формуванням джерел криміналістичної інформації (підозрювані, обвинувачені, потерпілі, свідки, поняті) з метою подолання протидії подолання протидії або встановлення ефективної взаємодії із ними шляхом їх залучення до розслідування (судового розгляду), налагодження психологічного контакту і використання оптимальних форм тактико-психологічного впливу і управління їх поведінкою в інтересах встановлення об'єктивної істини.

З огляду на викладене, *криміналістична тактика* – це відносно самостійний розділ криміналістики, який включає в себе систему теоретичних наукових положень та розроблених на їх основі тактичних засобів і практичних рекомендацій щодо організації і планування розслідування та судового розгляду, визначення оптимальної лінії поведінки суб'єктів кримінального провадження, спрямованих на збирання, фіксацію, вилучення та дослідження доказової інформації, а також здійснення тактичного впливу на осіб, поведінка яких пов'язана із формуванням джерел криміналістичної інформації з метою подолання протидії або встановлення ефективної взаємодії із ними в інтересах встановлення об'єктивної істини і вирішення завдань кримінального судочинства.

Одним з найбільш важливих завдань подальшого розвитку криміналістики є удосконалення структури криміналістичної тактики із огляду на появу, розвиток та сучасний стан окремих інноваційних напрямів цієї галузі криміналістики. Водночас необхідно зазначити, що сьогодні у криміналістиці проблема структури криміналістичної тактики є дискусійною і недостатньо розробленою. Як вбачається, сучасний розвиток теоретичних та методологічних основ криміналістичної тактики, трансформація сучасної злочинності і поява нових її форм, постійні зміни кримінального процесуального законодавства, реформування судової системи та органів правопорядку обумовлюють звернення до питання систематизації даного розділу, оновленню його структури та змісту із врахуванням сучасних підходів.

Традиційно у структурі криміналістичної тактики виділяють дві частини: 1) загальну та 2) особливу [1, с. 452]. Так, А. Ф. Волобуєв у змісті криміналістичної тактики виділяє дві частини: а) загальні положення; б) тактика проведення окремих слідчих дій. Загальні положення містять у собі загальнотеоретичні положення, вступ у теорію криміналістичної тактики (предмет, принципи, система, основні поняття тактики). Тактика проведення окремих слідчих дій є підсистемою наукових положень і рекомендацій щодо проведення таких слідчих дій, як огляд, допит, пред'явлення для впізнання, обшук і слідчий експеримент [10, с. 266]. Т. В. Варфоломеєва, В. Г. Гончаренко та ін. у структурному аспекті в криміналістичній тактиці традиційно умовно виділяють два розділи: 1) загальні положення: версія, планування, взаємодія з органами, що проводять оперативнорозшукову діяльність, та залучення громадськості до розслідування злочинів; основні понятійні категорії криміналістичної тактики

(тактичний прийом, тактичне рішення, тактична операція тощо) та 2) положення, що характеризують тактику проведення окремих слідчих (розшукових) дій [12, с. 243]. У свою чергу І. В. Пиріг до системи криміналістичної тактики включає: 1) концептуальні положення криміналістичної тактики (поняття, система, завдання, принципи, визначення окремих основних категорій), окремі вчення (про планування розслідування, про криміналістичні версії тощо); 2) тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій [11, с. 216].

Традиційне визначення та структура криміналістичної тактики у більшості підручників із криміналістики, на наш погляд, не цілком відповідають сучасному рівню розвитку криміналістики та її предмета. Аналіз криміналістичних джерел свідчить про те, що нерідко у навчально-методичній літературі науковці обмежуються розглядом загальних положень криміналістичної тактики та висвітленням тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, тобто проблемами слідчої тактики, що реально не відбиває повний зміст і структуру цього розділу. Крім цього, сьогодні спостерігається інша негативна тенденція – бажання окремих науковців значно розширити, а інколи навіть «розмити» предмет криміналістичної тактики, пропонуючи застосовувати її до усіх соціально-правових явищ суспільства, або виокремлювати у її структурі «тактику провадження у справах про адміністративні правопорушення» (В. П. Лавров, 2013), що не сприяє формуванню усталених поглядів на структуру та правильне розуміння предмета криміналістичної тактики.

На наш погляд, досить виважено слід ставитись до розширення меж застосування криміналістичної тактики, враховуючи при цьому предмет та об'єкт криміналістики (криміналістичної тактики). Криміналістична тактика, як одна з підсистем криміналістики, об'єктно-предметна область якої включає двоєдиний об'єкт дослідження – злочинну діяльність і її наслідки, а також діяльність з виявлення, розслідування, попередження кримінальних правопорушень і судового розгляду, має розглядатися як системно-структурне явище, покликана своїми тактичними засобами забезпечувати ефективне вирішення криміналістичних завдань у протидії злочинності, правозастосовній діяльності, її оптимізації.

До інноваційних напрямів розвитку криміналістичної тактики слід віднести питання тактики професійного захисту, прокурора і судді (суду). В. Ю. Шепітько зазначає, що Конституція України як принципи судочинства оголошує рівність усіх учасників процесу перед законом та судом, змагальність сторін та свободу в поданні суду своїх доказів. З урахуванням цього положення, якісно змінюється й тактика провадження таких судових дій, як допит, одночасний допит двох чи більше вже допитаних учасників кримінального провадження (очна ставка), пред'явлення для впізнання, огляд на місці та ін. Тому можна говорити про доцільність запровадження положень «змагальної» криміналістики і необхідність розроблення тактики суду (судді), тактики державного обвинувачення і тактики професійного захисту [9, с. 217]. Крім цього, у зв'язку із реформуванням судової системи та органів правопорядку з'являються також і нові суб'єкти, які використовують криміналістичні знання: сторони кримінального

провадження, процесуальний керівник, керівник органу досудового розслідування, слідчий суддя та ін. Більше того, такі процеси супроводжуються створенням нових інституцій, появою специфічних службових осіб, зокрема, детективів (особи, які поєднують слідчу та оперативну діяльність). Розроблюються також правові підстави для створення розшукових служб – приватних детективних агенцій (приватних детективів) [30, с. 8–9].

З огляду на викладене, на наш погляд, у системі криміналістичної тактики доцільно виокремлювати судову тактику (або тактику судової діяльності) як важливу її окрему галузь, яка вивчає тактику змагального процесу і досліджує тактику сторони обвинувачення та тактику професійного захисту, тактику суду (судді), а також тактику провадження окремих судових дій, зокрема, тактику судового огляду, тактику перехресного допиту, тактику одночасного допиту, тактику пред'явлення для впізнання та ін. Інноваційним напрямом досліджень проблем судової тактики є розроблення та реалізація тактичних операцій у судовому провадженні [20; 22]. Тому у структурі судової тактики необхідно також розглядати тактичні основи організації та проведення тактико-криміналістичних комплексів (тактичних комбінацій і тактичних операцій) як ефективних і дійових засобів вирішення тактичних завдань у судовому розгляді [21; 24].

Інноваційними напрямками досліджень криміналістичної тактики в реаліях сьогодення, поряд із слідчою і судовою тактикою, на наш погляд, також виступають й інші її окремі підгалузі, зокрема такі, як тактика державного обвинувачення, тактика професійного захисту, тактика розшукової діяльності, тактика злочинної діяльності. Подальших наукових розробок потребують проблеми окремих наукових теорій (вчення про криміналістичну версію, теорії тактичних операцій, теорії слідчої ситуації, теорії прийняття тактичного рішення, теорії систематизації тактичних прийомів та ін), питання тактики провадження слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та судових дій. Особливої уваги набувають дослідження тактики організації та проведення тактико-криміналістичних комплексів (тактичних комбінацій і тактичних операцій). Отже, сучасні тенденції розвитку криміналістичної тактики сьогодні вимагають розширення її меж та кордонів дослідження, потребують інноваційних підходів до розв'язання означеної проблематики, які обумовлюють потребу у подальших розробках її теоретико-методологічних основ та активізації практичної спрямованості досліджень у цій царині знань.

Висновки. Таким чином, сучасна криміналістична тактика – це не просто сукупність науково обґрунтованих тактичних прийомів і засобів провадження окремих процесуальних дій, а впорядкована система теорій, наукових положень і практичних рекомендацій щодо організації та планування розслідування, попередження злочинів та судового розгляду, визначення оптимальної лінії поведінки суб'єктів кримінального провадження, спрямованих на збирання, фіксацію та дослідження доказової інформації, здійснення тактичного впливу на осіб, поведінка яких пов'язана із формуванням джерел криміналістичної інформації, з метою встановлення ефективної взаємодії із ними або подолання

протидії в інтересах вирішення завдань кримінального судочинства. Сучасні тенденції розвитку криміналістичної тактики сьогодні вимагають розширення її меж дослідження, інноваційних підходів до розв'язання означеної проблематики.

Відтак у сучасних реаліях досить актуальним є комплексний підхід у дослідженні проблем застосування засобів криміналістичної тактики у різних видах діяльності, як правозастосовної, так і злочинної. Вочевидь, мова йде про застосування системно-структурного, діяльнісного, технологічного та інших підходів до вивчення перспектив та можливостей розширення меж застосування криміналістичних знань та засобів криміналістичної тактики в сучасних умовах. При цьому не потрібно обмежуватися лише сферою досудового розслідування, як традиційно у багатьох криміналістичних джерелах це питання розглядається, що, на наш погляд, неправильно і на сьогодні потребує уточнення, перегляду таких підходів, а також подальших наукових досліджень з цієї проблематики.

У сучасній криміналістиці та практиці створено усі передумови для проведення ґрунтовних досліджень нових галузей криміналістичної тактики та доцільності їх введення у структуру останньої. Йдеться, зокрема, про такі галузі, як: судова тактика (тактика суду (судді), тактика державного обвинувачення, тактика професійного захисту), тактика розшукової діяльності, тактика злочинної діяльності. Подальшого удосконалення потребують й проблеми слідчої тактики, враховуючи зміни у сучасній злочинності, реформування судової системи та органів правопорядку, появу нових тенденцій у криміналістичній науці, впровадження положень «змагальної» криміналістики тощо. Як вбачається, такий підхід, базуючись на результатах проведення ґрунтовних теоретико-методологічних досліджень, значно удосконалює сучасне розуміння криміналістичної тактики, її предмет і джерела, зміст та структуру, зв'язок із іншими розділами криміналістики та науками, а також суттєво посилює інноваційну та практичну складову наукових розробок у цій царині знань.

Список літератури

1. Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г. И. др. Криминалистика : учеб. для вузов / под ред. Р. С. Белкина. Москва : НОРМА, 2001. 990 с.
2. Баев О. Я. Избранные работы по проблемам криминалистики и уголовного процесса (сборник). Москва : ЭКСМО, 2011. 609 с.
3. Бахин В. П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962–2002) : монография. Киев : Охрана труда, 2002. 268 с.
4. Весельський В. К. Деякі сучасні проблеми слідчої тактики. *Криміналістика XXI століття* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25–26 лист. 2010 р.). Харків : Право, 2010. С. 236–240.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Іпрінг: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
6. Вішняков В. В., Дробаха Г. А., Каленський А. А. Тактика : підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 735 с.
7. Гресь Ю. О. Формування технологічного підходу у криміналістичній тактиці : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2017. 23 с.
8. Журавель В. А. Деякі проблеми інтеграції та диференціації знань у криміналістиці. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 1 (36). 2004. С. 191–198.

9. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель, В. М. Шевчук та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 465 с.

10. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка; МВС України. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2018. 384 с.

11. Криміналістика : підруч. для студ. / К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська. 2-е вид, перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

12. Криміналістика. Академічний курс : підручник / Т. В. Варфоломеева, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 504 с.

13. Коновалова В. Е. Интегративная функция права. *Конституція України — основа модернізації держави та суспільства*: матеріали наук. конф. Харків, 21–22 червня 2001 р. Харків, 2001. С. 115–118.

14. Коновалова В. Е. Криминалистическая тактика: принципы и функции. *Криминалистика и судебная экспертиза*. Киев : Вища школа, 1981. Вып. 22. С. 38–43.

15. Коновалова В. О. Нові тенденції розвитку криміналістики. *Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика*: матеріали наук.-практ. конф. Міжнародного конгресу криміналістів (м. Одеса, 13–15 вересня 2018 р.); у 2 т. Т. 1. Одеса : Юридична література, 2018. С. 55–64.

16. Коновалова В. Е. Теоретические проблемы следственной тактики (Познавательная функция логики и психологии в следственной тактике) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Харьков, 1966. 32 с.

17. Погорецький М. А., Сергеева Д. Б. Криміналістична тактика: щодо визначення поняття. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*, 2012. № 1(5) С. 1–20.

18. Салтевський М. В. Криміналістика : підручник. Ч. 2. Харків : Консум, 2001. 528 с.

19. Тищенко В. В., Барцицька А. А. Теоретичні засади формування технологічного підходу в криміналістиці : монографія. Одеса : Фенікс, 2012. 198 с.

20. Шевчук В. М. Актуальні проблеми побудови та застосування тактичних операцій у судовому провадженні. *Митна справа*. 2014. № 1. Ч. 2. Кн. 1. С. 106–112.

21. Шевчук В. М. Діалектика взаємозв'язку тактичних завдань і тактичних операцій у кримінальному провадженні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 3. С. 243–246.

22. Shevchuk V. Innovations in criminalistic and practice of their implementation in law enforcement activity. *Modern science: problems and innovations*. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference. SSPG Publish (May 3-5, 2020). Stockholm, Sweden. 2020. P. 903–913.

23. Шевчук В. М. Роль технологічного підходу для формування тактичних операцій. *Митна справа*. 2012. № 5. Ч. 2. Кн. 1. С. 102–108.

24. Шевчук В. М. Тактичні операції у криміналістиці: теоретичні засади формування та практика реалізації : монографія. Харків : Вид. агенція «Апостиль», 2013. 440 с.

25. Шевчук В. М. Сучасний стан та тенденції розвитку криміналістики: актуальні проблеми сьогодення. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 146. С. 234–246. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.146.174130>.

26. Шепітько В. Ю. Засоби криміналістичної тактики в діяльності органів досудового слідства (проблеми ефективності застосування). *Правові засади підвищення ефективності боротьби зі злочинністю в Україні*: матеріали наук. конф. (м. Харків, 15 трав. 2008 р.), Харків, 2008. С. 172–174.

27. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія. Харків : Харків юридичний, 2007. 432 с.

28. Шепітько В. Ю. Криминалистика XXI века: предмет познания, задачи и тенденции в новых условиях. *Современное состояние и развитие криминалистики*: сб. науч. тр. Харьков : Апостиль, 2012. С. 43-45.

29. Шепітько В. Ю. Предмет криміналістичної тактики: історія формування, зміст та тенденції. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. пр. / ред. кол.: М. Л. Цимбал, В. Ю. Шепітько, Л. М. Головченко та ін. Харків : Право, 2019. Вип. 19. С. 8–20.

30. Шепітько В. Ю. Цільове призначення криміналістичних знань і прагнення європейських стандартів у протидії злочинності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2017. Т. 17. С. 4–11.

References

1. Averyanova, T.V., Belkin, R.S., Koruhov, Yu.G. et al. (2001). *Kriminalistika*. R.S. Belkin (Ed.). Moscow: NORMA [in Russian].
2. Baev, O.Ya. (2011). *Izbrannye raboty po problemam kriminalistiki i ugovnogo processa (sbornik)*. Moscow: EKSMO [in Russian].
3. Bahin, V.P. (2002). *Kriminalistika. Problemy i mneniya (1962–2002)*. Kiev: Ohrana truda [in Russian].
4. Veselskyi, V.K. (2010). Deiaki suchasni problemy slidchon taktyky. *Kryminalistyka XXI stolittia: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, 25–26 lystop. 2010 r.)*. – *Kriminalistiks of the XXI century: Proceedings of the Scientific and Practical Conference*. Kharkiv: Pravo, 2010, 236–240 [in Ukrainian].
5. Busel, V.T. (Ed.). (2005). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*. Kyiv: Iprin: VTF «Perun» [in Ukrainian].
6. Vishniakov, V.V., Drobakha, H.A., Kalenskij, A.A. (2008). *Taktyka*. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet» [in Ukrainian].
7. Hres, Yu.O. (2017). Formuvannya tekhnolohichnoho pidkhodu u kryminalistychniy taktytsi. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
8. Zhuravel, V.A. (2004). Deiaki problemy intehratsii ta dyferentsiatsii znan u kryminalistytsi. *Visnyk Natsionalnon akademii pravovykh nauk Ukraine – Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 1 (36), 191–198 [in Ukrainian].
9. Konovalova, V.O., Zhuravel, V.A., Shevchuk, V.M. et al. (2019). *Kriminalistika*. (Vols. 1–2); Vol. 1. V. Yu. Shepitko (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
10. Volobuiev, A.F., Danshyn, M.V., Ishchenko, A.V. et al. (2018). *Kriminalistika*. (Vols. 1–2); Vol. 1. A. F. Volobuiev, R. L. Stepaniuk (Eds.). Kharkiv [in Ukrainian].
11. Chaplynskiy, K.O., Luskatov, O.V., Pyrih, I.V., Pletenets, V.M., Chaplynska, Yu.A. (2017). *Kriminalistika*. Dnipro: Lira LTD [in Ukrainian].
12. Varfolomeieva, T.V., Honcharenko, V.H. Boiarov, V.I. et al. (2001). *Kriminalistika*. Akademichniy kurs. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
13. Konovalova, V.E. (2001). Integrativnaya funkciya prava. *Konstitutsiia Ukrainy – osnova modernizatsin derzhavy ta suspilstva: materialy nauk. konf. (Kharkiv, 21–22 chervnia 2001 r.)*. Kharkiv, 115–118 [in Ukrainian].
14. Konovalova, V.E. (1981) *Kriminalisticheskaya taktika: principy i funkcii*. *Kriminalistika i sudebnaya ekspertiza*, issue 22, 38–43. Kyiv: Visha shkola [in Ukrainian].
15. Konovalova, V.O. (2018) *Novi tendentsiin rozvytku kryminalistyky*. *Krymynalystyka i sudebnaya ekspertiza: nayka, obuchenye, praktyka: materialy nauk.-prakt. konf. Mizhnarodnoho konhresu kryminalistiv (m. Odesa, 13–15 veresnia 2018 r.)* – *Kriminalistiks and forensics: science, training, practice: Proceedings of the Scientific and Practical Conference*; (Vols. 1–2; Vol. 1) – *International Scientific and Practical Conference*. Odesa: Yurydychna literatura, 55–64 [in Ukrainian].
16. Konovalova, V.E. (1966). *Teoreticheskie problemy sledstvennoj taktiki (Poz-navatel'naya funkciya logiki i psihologii v sledstvennoj taktike)*. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
17. Pohoretskij, M.A., Sergeeva, D.B. (2012). *Kryminalistychna taktyka: shodo vyznachennya ponyattya*. *Chasopys Natsionalnogo universytetu "Ostrozka akademiya". Seriya "Pravo"*, 1(5), 1–20 [in Ukrainian].
18. Saltevs'kij, M.V. *Kriminalistika*. Part 2. Kharkiv: Konsum [in Ukrainian].
19. Tishenko, V.V., Bartsytska, A.A. (2012). *Teoretychni zasady formuvannya tekhnolohichnoho pidkhodu u kryminalistytsi*. Odesa: Feniks [in Ukrainian].
20. Shevchuk, V.M. (2014). Aktualni problemy pobudovy ta zastosuvannya taktychnykh operatsii u sudovomu provadzhenni. *Mytna sprava, 1, part 2, book 1, 106–112* [in Ukrainian].

21. Shevchuk, V.M. (2015). Dialektyka vzaiemozviazku taktychnykh zavdan i taktychnykh operatsii u kryminalnomu provadzhenni. *Porivnialno-analitychne pravo*, 3, 243–246 [in Ukrainian].

22. Shevchuk, V. (2020). Innovations in criminalistic and practice of their implementation in law enforcement activity. *Modern science: problems and innovations. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference. SSPG Publish (May 3–5, 2020). Stockholm, 903–913* [in Sweden].

23. Shevchuk, V.M. (2012). Rol tekhnolohichnoho pidkhotu dlya formuvannia taktychnykh operatsij. *Mytna sprava*, 5, part 2, book 1, 102–108 [in Ukrainian].

24. Shevchuk, V.M. (2013). Taktychni operatsii u kryminalistytsi: teoretychni zasady formuvannia ta praktyka realizatsii. Kharkiv: Vyd. ahentsiia «Apostil» [in Ukrainian].

25. Shevchuk, V.M. (2019). Suchasnyi stan ta tendentsii rozvytku kryminalistyky: aktualni problemy sohodennia. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 146, 234–246*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.146.174130> [in Ukrainian].

26. Shepitko, V.Yu. (2008). Zasoby kryminalistychnoi taktyky v diialnosti orhaniv dosudovoho slidstva (problemy efektyvnosti zastosuvannia). *Pravovi zasady pidvyshchennia efektyvnosti borotby zi zlochynnistiu v Ukraini: materialy nauk. konf., 15 trav. 2008 r. – Legal bases for improving the effectiveness of the fight against crime in Ukraine. Scientific and Practical Conference. Kharkiv, 172–174* [in Ukrainian].

27. Shepitko, V.Yu. (2007). Kryminalistychna taktyka (systemno-strukturnyi analiz). Kharkiv: Kharkiv yurydychnyi [in Ukrainian].

28. Shepitko, V.Yu. (2012) Kriminalistika XXI veka: predmet poznaniya, zadachi i tendentsii v novykh usloviyah. *Sovremennoe sostoyanie i razvitie kriminalistiki: sb. nauch. tr. Kharkiv: Apostil, 43–45* [in Ukrainian].

29. Shepitko, V.Yu. (2019). Predmet kryminalistychnoi taktyky: istoriia formuvannia, zmist ta tendentsii. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky: zb. nauk. pr.*. M. L. Tsymlal, V. Yu. Shepitko, L.M. Holovchenko et al (Eds.). – *Theory and practice of forensic science and kriminalistiks, issue 19, 8–20*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

30. Shepitko, V.Yu. (2017). Tsilove pryznachennia kryminalistychnykh znan i pragnennay yevropeyskykh standartiv u protyidii zlochynnosti. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky – Theory and practice of forensic science and kriminalistiks, issue 17, 4–11*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

Shevchuk V. M., Doctor of Law, Full Professor, Full Professor of Department of Criminalistics, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail: Shevchuk_viktor@ukr.net ; ORCID 0000-0001-8058-3071

Modern problems of criminalistic tactics: traditional and innovative directions of development

The article is devoted to the research of current problems of criminalistic tactics. The modern tendencies of development of criminalistic tactics are analyzed, the basic innovative directions of researches and problems use of tactical means in law enforcement activity which provide its efficiency and effectiveness are defined. The interrelation of criminalistic tactics with practice, modern achievements of science and technology, tendencies of development of criminalistics and other sciences is traced, the integrative character of criminalistic knowledges is noted. The current understanding of the concept of criminalistic tactics is considered, its definition taking into account traditional and innovative approaches in criminalistic science is offered.

Is justified that one of the most important tasks of further development of criminalistics is to improve the structure of criminalistic tactics in view of the emergence, development and current state of certain innovative directions of this branch of criminalistics. Research of new branches of criminalistic tactics to an increasing extent defined innovative directions of modern criminalistic researchers in this field of knowledge. The use of criminalistic tactics should cover all activities (investigative, judicial, prosecutorial, attorneys, searches, detective, etc.), which takes into account the tendency to expand the scope of criminalistic knowledge in legal practice. At the same time, attention is drawn to the negative trend of excessive expansion of such boundaries by some scholars and it is noted that such proposals and

approaches must be limited to taking into account the subject of criminalistics (tactics) and the objects of its study.

Is noted that the current trends in the development of criminalistic tactics require the expansion of its research boundaries, require innovative approaches to solving these problems. Innovative directions of research today, along with investigative and judicial tactics, are also its other particular sub-sectors, such as tactics of public prosecution, tactics of professional defense, tactics of search activities, tactics of criminal activity. In further researches demand problems of particular scientific theories, tactics of carrying out investigative (search), unspoken investigative (search) and judicial actions, questions of tactics of the organization and carrying out of tactical-criminalistic complexes. Scientific approaches and proposals for solving the researched problems are formulated, innovative directions of development of criminalistic tactics are defined.

Keywords: criminalistic tactics; innovations in criminalistic tactics; limits of application of criminalistic tactics; new branches of criminalistic tactics; means of criminalistic tactics.

Рекомендоване цитування: Шевчук В. М. Сучасні проблеми криміналістичної тактики: традиційні та інноваційні напрямки розвитку. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 150. С. 199–215. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.204533>.

Suggested Citation: Shevchuk, V.M. (2020). Suchasni problemy kryminalistychnoi taktyky: tradytsiini ta innovatsiini napriamky rozvytku [Modern problems of criminalistic tactics: traditional and innovative directions of development]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 150, 199–215*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.204533> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 01.06.2020 р.